

Гуржий П.О.

аспірант

Дніпровського державного технічного університету

Hurzhyi Polina

Postgraduate Student

Dniprovsky State Technical University

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

REGULATORY AND LEGAL SUPPORT FOR THE MANAGEMENT OF THE ECONOMIC ACTIVITY OF HEALTH CARE INSTITUTIONS

У статті окреслено проблеми медичного і економічного характеру, на вирішення яких має бути спрямований управлінський процес закладів охорони здоров'я (ЗОЗ). Визначено концептуальні засади державно-правового регулювання діяльності ЗОЗ. Встановлено мету та виділено рівні нормативно-правового забезпечення управління діяльністю ЗОЗ. Проаналізовано види ЗОЗ за різними формами власності та організаційно-правовими формами. Висвітлено вимоги, які встановлено для закладів з метою отримання ліцензії на здійснення медичної практики. Вказано на необхідність акредитації ЗОЗ щодо відповідності їх встановленим критеріям. Проаналізовано норми Податкового кодексу України щодо оподаткування державних та приватних ЗОЗ. Визначено недоліки нормативно-правового забезпечення, які перешкоджають ефективній діяльності ЗОЗ. Виділено окремі ділянки медичного права, в які слід внести зміни та удосконалення яких матиме позитивний вплив на діяльність ЗОЗ у цілому.

Ключові слова: управління, господарська діяльність, нормативно-правове забезпечення, заклад охорони здоров'я, законодавство.

The purpose of the article is the analysis and systematization of the current regulatory and legal framework, which regulates the economic activity of health care facilities in order to determine approaches to its improvement. The relevance of the normative and legal regulation of the management of the activities of health care institutions has been determined. Problems of a medical and economic nature are outlined, the solution of which should be aimed at the management process of health care. The conceptual principles of the state-legal regulation of the activity of health care facilities (purpose of the task, objects, subjects, methods) have been defined. The goal of regulatory and legal support for the management of health care activities has been established, which consists in ensuring the full coherence of all internal processes related to the impact on material, labor and financial resources for the implementation of economic activities aimed at achieving the goals and performance of tasks by the health care institution. The levels of regulatory and legal support for the management of health care activities are highlighted. The types of health care facilities were analyzed according to different forms of ownership (state, communal, private, mixed) and organizational and legal forms (state or state and communal or communal non-commercial enterprises) in accordance with the norms of the Civil Code of Ukraine and the Economic Code of Ukraine. The requirements established for institutions in order to obtain a license for medical practice are highlighted. It is pointed out the need for accreditation of health care facilities in accordance with their established criteria. The norms of the Tax Code of Ukraine regarding the taxation of state and private health care facilities have been analyzed. The conditions of taxation in the simplified and general form for private health care institutions are determined. Deficiencies in regulatory and legal support, which hinder the effective operation of health care facilities, have been identified. Separate areas of medical law have been identified, which should be amended and improved, which will have a positive impact on the activities of health care facilities as a whole.

Keywords: management, economic activity, regulatory and legal support, health care institution, legislation.

Постановка проблеми. Особливості закладу охорони здоров'я (ЗОЗ) мають вплив на здійснення менеджерами управлінського процесу. У свою чергу, важливо організувати діяльність відповід-

но до нормативно-правової бази, яка регулює як загальні, так і окремі питання господарської діяльності закладів охорони здоров'я. У своїй діяльності менеджер ЗОЗ має враховувати такі

його особливості як складність визначення якості та виміру результатів діяльності, висока спеціалізація основної діяльності, відсутність права на помилку, необхідність у координуванні діяльності різних підрозділів, необхідність контролю за діяльністю медичного персоналу, який безпосередньо впливає на визначення обсягів роботи та витрати, складність розподілу повноважень та відповідальності.

Важливим при цьому є те, що кожна ділянка діяльності ЗОЗ нормативно регламентується, що забезпечує впорядкованість його функціонування. Саме керуючись нормами правової бази у поєднанні з креативним мисленням менеджери ЗОЗ можуть приймати ефективні управлінські рішення, які матимуть позитивний вплив на розвиток закладу у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання організації діяльності ЗОЗ та, зокрема, її нормативно-правового регулювання вирішували такі науковці як Блашук Т.В., Вороненко Ю.В., Гладун З.С., Демченко І.С., Пашков В.М., Симонян А.В., Сенюта І.Я., Швець Ю.Ю. та ін.

Так, у науковій літературі детально розглядається та аналізується сучасний стан правової діяльності управлінської діяльності, визначаються проблеми та внесені пропозиції щодо розробки національних стандартів управлінської діяльності [1], розкриваються питання правового забезпечення управлінської діяльності [2], визначаються концептуальні засади державно-правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я [3], окреслюються проблемні аспекти системи охорони здоров'я та необхідність здійснення державної політики щодо вдосконалення адміністративного законодавства у сфері охорони здоров'я [4], здійснена класифікація законодавчих актів у сфері охорони здоров'я [5], проведений аналіз організаційно-правових форм медичних закладів [6].

Водночас проблеми, пов'язані з удосконаленням нормативно-правового регулювання господарської діяльності ЗОЗ потребують подальшого аналізу та вирішення.

Метою статті є аналіз і систематизація діючої нормативно-правової бази, яка регулює господарську діяльність ЗОЗ з метою визначення підходів до її вдосконалення.

Виклад основних результатів дослідження.

Розвиток системи охорони здоров'я передбачає впровадження ефективних форм ведення лікувально-діагностичних процесів, інноваційних технологій та вибір найбільш раціональних методів використання ресурсів, які знаходяться у розпорядженні закладів охорони здоров'я. Це обумовлює необхідність формування ефективної системи менеджменту в ЗОЗ, що передбачає використання нових форм, методів і моделей управління всіма ланками медичного закладу.

Управлінський процес в ЗОЗ має бути спрямований на вирішення проблем як медичного (недостатня доступність медичних послуг, очікування діагностичних обстежень та консультацій, наявність черг в реєстратурі), так і економічного характеру (використання бюджетних надходжень

на оплату праці, розвиток закладу, фінансування придбання обладнання, стимулювання персоналу, раціональне використання коштів державними та приватними ЗОЗ).

Діяльність управлінського персоналу ЗОЗ має здійснюватися з урахуванням положень нормативно-правової бази, використання яких обумовлює законність його дій при наявних матеріальних, фінансових та кадрових ресурсах. Це забезпечить дієву управлінську політику щодо визначення законних шляхів скорочення всіх видів витрат, оптимального розподілу функціональних обов'язків між лікарями і середнім медичним персоналом, формування раціональних потоків пацієнтів залежно від цілі відвідування ЗОЗ, ефективного використання площ ЗОЗ, оптимізацію інформаційних потоків, у тому числі підвищення ефективності медичної інформаційної системи, запозичення досвіду та урахування «кращих практик» лікувально-діагностичних процесів.

Господарська діяльність ЗОЗ регулюється правовими актами, якими управлінський персонал медичного закладу має керуватися при прийнятті управлінських рішень. Концептуальні засади державно-правового регулювання діяльності ЗОЗ наведені на рис. 1.

Метою нормативно-правового забезпечення управління діяльністю ЗОЗ є забезпечення повної узгодженості всіх внутрішніх процесів, пов'язаних з впливом на матеріальні, трудові та фінансові ресурси задля здійснення господарської діяльності, спрямованої на досягнення цілей та виконання завдань закладом охорони здоров'я.

До компонентів, на яких базується система охорони здоров'я, слід віднести медичну допомогу та медичні послуги, трудові ресурси, інформаційні системи охорони здоров'я, фінансування системи охорони здоров'я, доступ до основних лікарських засобів і медичних виробів, лідерство і управління [5, с.7]. Відповідно всі ці компоненти мають підлягати державно-правовому регулюванню через сукупність засобів, методів, умов та механізмів, які сприятимуть ефективному правомірному здійсненню процесів управління економічним та соціальним розвитком ЗОЗ.

Слід виділити такі рівні нормативно-правового забезпечення управління діяльністю ЗОЗ:

I рівень – Конституція України;

II рівень – Закони України та кодекси (Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Кодекс законів про працю, Кримінальний кодекс України, Податковий кодекс України та ін.);

III рівень – нормативні акти центральних і місцевих органів державної виконавчої влади (відомчі нормативно-правові акти);

IV рівень – нормативи, накази та розпорядження на рівні окремих ЗОЗ.

У Конституції України визначається гарантія права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [7]. Саме цей документ є визначальним при здійсненні державно-правового регулювання діяльності закладів охорони здоров'я.

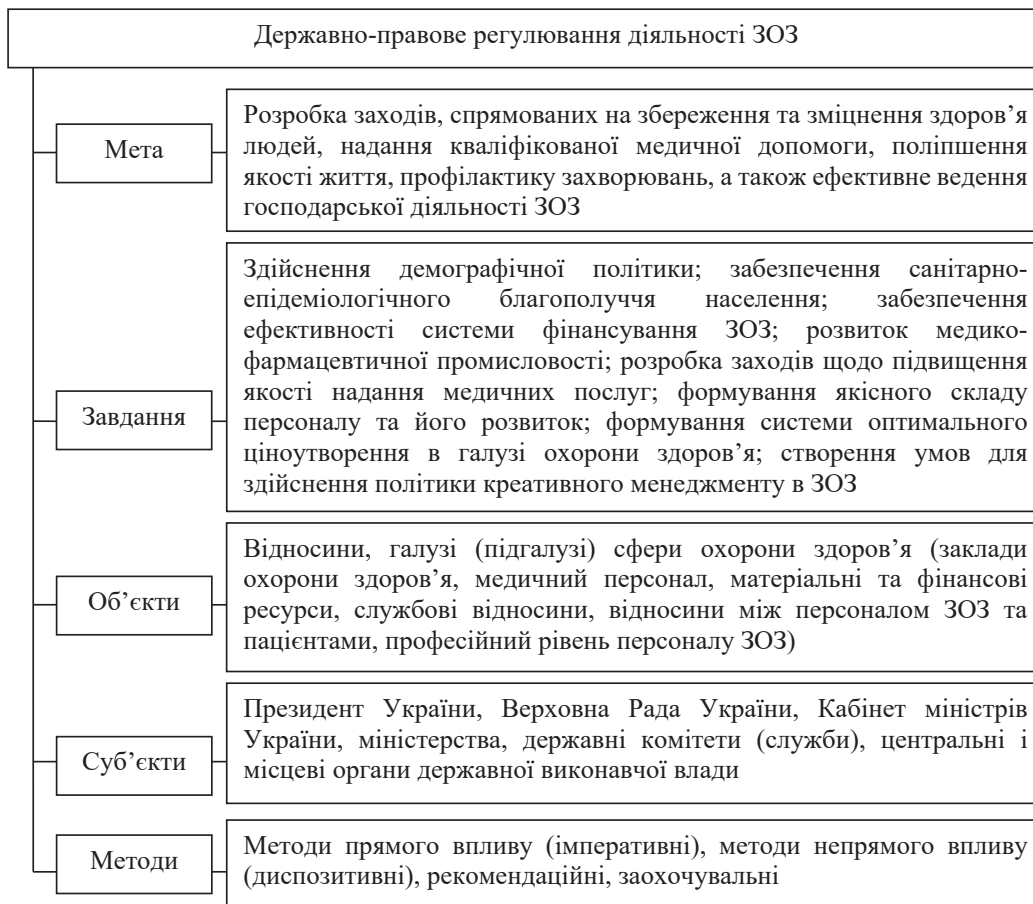

Рис. 1. Концептуальні засади державно-правового регулювання діяльності закладів охорони здоров'я

Джерело: складено автором на підставі [3]

Діяльність ЗОЗ здійснюється відповідно до діючої нормативно-правової бази. Поняття ЗОЗ регламентується Законом України «Основи законодавства про охорону здоров'я» і визначається як юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників [8]. ЗОЗ включають лікувально-профілактичні, санітарно-профілактичні, фармацевтичні (аптечні), заклади медико-соціального захисту та інші.

ЗОЗ можуть створюватися за різними формами власності (державною, комунальною, приватною, змішаною) та організаційно-правовими формами. Державні ЗОЗ фінансуються за рахунок бюджетних коштів, надають послуги населення безоплатно або за плату, яка не перевищує собівартості послуг. Конкуренцію державним ЗОЗ складають приватні медичні заклади, які в окремих випадках можуть краще задовольняти запити населення та забезпечувати високу якість обслуговування. Для цих закладів характерна більш гнучка модель управління, а сам процес управління має більш персоналізований характер. Також у приватних

ЗОЗ дотримується принцип прямої залежності між доходами та витратами.

Законодавством визначено, що ЗОЗ державної форми власності можуть виступати у формі казенних підприємств або державних установ, а ЗОЗ комунальної власності – у формі комунальних некомерційних підприємств або комунальних установ. Згідно Господарського кодексу України казенне підприємство розглядається як різновид унітарного підприємства, для якого характерний розпорядчий порядок формування та правовий режим майна [9]. Комунальне некомерційне підприємство формується на основі рішення компетентного органу місцевого самоврядування. Його особливостями є те, що майно такого підприємства знаходиться у комунальній власності та закріплюється за ним на праві державного управління. Ці підприємства є отримувачами бюджетних коштів, їх діяльність здійснюється відповідно до фінансових планів, вони мають казначейський рахунок – для бюджетних коштів та банківський рахунок – для отримання інших надходжень. Перевагами комунальних некомерційних підприємств є більша самостійність в організації своєї діяльності, в управлінні матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами. Крім того, ці підприємства

можуть поряд з некомерційною основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність відповідно до цілей створення такого підприємства.

Відповідно до Цивільного кодексу України юридичні особи залежно від порядку їх створення поділяються на юридичних осіб публічного права та юридичних осіб приватного права [10]. Казенні та комунальні некомерційні підприємства – заклади охорони здоров'я є юридичними особами публічного права. ЗОЗ приватної форми власності можуть обирати будь-яку організаційно-правову форму. У будь-якому випадку надавач послуг з медичного обслуговування має відповідати таким вимогам: мати статус юридичної особи або фізичної особи підприємця, ліцензію на здійснення господарської діяльності з медичної практики та інших дозвільних документів, необхідну матеріально-технічну базу, відповідно до вимог галузевого стандарту у сфері охорони здоров'я, умови для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, відповідати встановленим критеріям щодо використання коштів певної бюджетної програми.

Господарська діяльність з медичної практики підлягає ліцензуванню [11]. Порядок ліцензування медичної практики встановлений Ліцензійними умовами здійснення господарської діяльності з медичної практики [12], згідно яких ЗОЗ подає у відповідні органи необхідні документи, які характеризують стан його матеріально-технічної бази, наявність і кваліфікацію персоналу. Керівник медичного закладу має враховувати, що для отримання ліцензії медичний заклад повинен відповідати певним вимогам, серед яких виділимо відповідність приміщень, в яких здійснюється медична діяльність, державним нормам для ЗОЗ, їх облаштованість – Табелям матеріально-технічного оснащення, які затверджені наказами Міністерства охорони здоров'я, кваліфікація медичного персоналу (рівень вищої освіти, напрям підготовки, спеціальність, спеціалізація за фахом).

ЗОЗ мають бути акредитовані, тобто мати всі умови для якісного медичного обслуговування. При цьому медичні заклади повинні відповідати певним критеріям. Акредитація ЗОЗ здійснюється відповідно до встановленого порядку [13]. Успішно пройде на акредитація вказує на наявність матеріальних, фінансових та трудових ресурсів для забезпечення населення якісними медичними послугами.

Реформа системи охорони здоров'я передбачає підвищення ефективності медичних послуг, модернізацію підходів до їх надання та покращання якості медичного обслуговування пацієнтів. Тому ряд нормативно-правових актів було прийнято, щоб забезпечити успішне реформування системи охорони здоров'я. За цих умов важливим документом став прийнятий Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», яким визначені фінансові гарантії пацієнтам щодо отримання ними послуг та якісних лікарських засобів за рахунок коштів Державного бюджету [14].

Господарська діяльність ЗОЗ також регламентується нормами Податкового кодексу України.

При виборі системи оподаткування приватних ЗОЗ слід враховувати обсяг та види медичних послуг, а також вартість активів. При цьому ЗОЗ може зареєструватися платником ПДВ за 3-ю групою оподаткування зі сплатою 5 % від отриманого доходу або 3 % у разі реєстрації його платником ПДВ. Обмеженням при виборі цієї форми буде розмір доходу, який за календарний рік не має перевищувати 1167 мінімальних заробітних плат. Ця форма оподаткування виправдана тоді, коли підприємство не має значних орендних витрат, а також витрат на закупівлю лікарських засобів. Якщо ж ЗОЗ має значні витрати (велика кількість персоналу, оренда великого приміщення та інші витрати), то доречним буде вибір загальної форми оподаткування зі сплатою податку на прибуток відповідно до ст. 133-142 ПКУ [15]. ЗОЗ, які надають медичні послуги відповідно до їх визначення згідно законодавства та у яких є ліцензія на надання медичних послуг, звільняються від оподаткування ПДВ, крім окремих послуг, визначених ПКУ (косметологічні послуги, проведення профілактичних медичних оглядів, консультаційна допомога зі здійснення державної санітарно-гігієнічної експертизи тощо).

Кваліфікація персоналу ЗОЗ визначається відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, який враховує державні стандарти [16]. Так, крім кваліфікаційних характеристик керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців та робітників, у Довіднику надається така нова характеристика як «Медичний директор». Слід відмітити, що наразі директор (генеральний директор) курує питання господарської діяльності, вирішує питання стратегічного планування та формування бюджету закладу, здійснює аналіз економічної ефективності, координує діяльність ЗОЗ, розробляє заходи щодо залучення інвестицій на господарські потреби. Водночас медичний директор має вирішувати питання щодо удосконалення якості медичних послуг, координації взаємодії між підрозділами ЗОЗ, використання новітніх та сучасних лікувально-діагностичних методик, а також здійснювати оцінку якості наданих медичних послуг.

Нормативно-правове регулювання торкається всіх сфер функціонування закладів охорони здоров'я, водночас слід визначити недоліки нормативно-правового забезпечення, які перешкоджають ефективній діяльності ЗОЗ:

- 1) значна кількість нормативно-правових актів, які регулюють діяльність ЗОЗ;
- 2) відсутність систематизації та кодифікації нормативно-правових актів;
- 3) відсутність чіткості та повноти опису норм, що потребує прийняття великої кількості додаткових підзаконних актів;
- 4) часта зміна нормативно-правових актів та необхідність прийняття до них доповнень;
- 5) дублювання та подвійне тлумачення норм у різних нормативно-правових актах;
- 6) не урегульованість правовими нормами окремих питань у сфері охорони здоров'я (медичний туризм, питання репродуктивної медицини тощо).

За цих умов нормативно-правове забезпечення діяльності ЗОЗ потребує удосконалення у частині здійснення державної політики щодо мети та завдань у сфері охорони здоров'я. З цією ціллю слід прийняти єдиний документ, який регулював би відносини у сфері надання якісної медичної допомоги. Таким документом може стати Медичний кодекс України, у якому будуть систематизовані і кодифіковані юридичні норми за окремими напрямками, які охоплюють всі питання функціонування системи охорони здоров'я (медична допомога, забезпечення населення лікарськими засобами, статус медичного працівника і пацієнта, управління і організація діяльності ЗОЗ тощо). Крім того доопрацювання потребує законодавство у сфері фінансового забезпечення ЗОЗ та загальнообов'язкового медичного страхування.

Висновки. Діяльність закладів охорони здоров'я неможлива без ґрунтового та виваженого нормативно-правового забезпечення, яким визначаються організаційні аспекти їх функціонування, основні завдання, порядок діяльності та вектори розвитку й удосконалення. Нормативно-правове забезпечення управління господарською діяльністю потребує змін та оновлення у зв'язку з необхідністю модернізації системи охорони здоров'я, у тому числі менеджменту в ЗОЗ та фінансування галузі охорони здоров'я у цілому. Оновлення нормативно-правової бази дозволить визначити чіткі гарантії держави щодо надання медичної допомоги, а також ефективне використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, що забезпечить позитивні результати діяльності ЗОЗ.

Бібліографічний список:

1. Чанишева Г.І., Наньєва М.І. Правове забезпечення управлінської діяльності менеджерів. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/663/637> (дата звернення: 10.08.2023).
2. Москалик Г.Ф. Правове забезпечення управлінської діяльності менеджера: теоретичний аспект. *Імідж сучасного педагога* : науково-практичний освітньо-популярний журнал. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2001. С. 43–45.
3. Гладун З.С. Концептуальні засади державно-правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я населення. *Медичне право України: проблеми становлення та розвитку* : матеріали І Всеукр. наук.-практ. конф. 2007. С. 73–79.
4. Швець Ю.Ю. Адміністративно-правове забезпечення охорони здоров'я України: сучасні виклики та шляхи оптимізації. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2020. № 26. С. 202–207.
5. Демченко І.С. Класифікація законодавства у сфері охорони здоров'я. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : юридичні науки*. 2019. Том 30 (69). № 6. С. 7–13.
6. Блашчук Т.В. Організаційно-правові форми діяльності суб'єктів, що здійснюють медичне обслуговування населення в умовах реформи медичної галузі. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2018. № 2 (18). С. 1–11.
7. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini> (дата звернення: 10.08.2023).
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
10. Цивільний кодекс України 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
11. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 05.08.2023).
12. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджені постановою КМУ від 02.03.2016 р. № 285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.08.2023).
13. Порядок акредитації закладу охорони здоров'я, затв. Постановою КМУ від 15.07.1997 р. № 765. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.08.2023).
14. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення: 05.08.2023).
15. Податковий кодекс України, від 02.12.2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 08.08.2023).
16. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», затв. наказом МОЗ України від 29.03.2002 р. № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#Text> (дата звернення: 08.08.2023).

References:

1. Chanyshva H. I., Nanieva M. I. (2021) Pravove zabezpechennia upravlinskoi diialnosti menedzheriv [Legal support of management activities of managers]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 30. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/663/637> (accessed August 10, 2023).
2. Moskalyk H. F. (2001) Pravove zabezpechennia upravlinskoi diialnosti menedzhera: teoretychnyi aspekt [Legal support of the management activity of the manager: theoretical aspect]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*: nauko-vo-praktychnyi osvithno-populiarnyi zhurnal. Poltava: TOV "ASMI", pp. 43–45.
3. Hladun Z. S. (2007) Kontseptualni zasady derzhavno-pravovoho rehuliuвання vidnosyn u sferi okhorony zdorovia naseleння [Conceptual principles of state-legal regulation of relations in the sphere of public health protection]. *Medychne pravo Ukrainy: problemy stanovlennia ta rozvytku: materialy I vseukrainskoi nauko-vo-praktychnoi konferentsii*, pp. 73–79.
4. Shvets Yu. Yu. (2020) Administratyvno-pravove zabezpechennia okhorony zdorovia Ukrainy: suchasni vyklyky ta shliakhy optymizatsii [Administrative and legal provision of healthcare in Ukraine: modern challenges and ways of optimization]. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, no. 26, pp. 202–207.
5. Demchenko I. S. (2019) Klyasyfikatsiia zakonodavstva u sferi okhorony zdorovia [Classification of legislation in the field of health care]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Ver-nad'skoho. Serii: yurydychni nauky*, no. 30 (69), no. 6, pp. 7–13.
6. Blashchuk T. V. (2018) Orhanizatsiino-pravovi formy diialnosti subiektiv, shcho zdiisniuiut medychne obsluhovuvannya naseleння v umovakh reformy medychnoi haluzi [Organizational and legal forms of activity of entities providing medical services to the population under the conditions of

- the reform of the medical industry]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriiia "Pravo"*, no. 2 (18), pp. 1–11.
7. Konstytutsiya Ukrainy: Osnovnyy Zakon Ukrainy [Constitution of Ukraine. Basic Law of Ukraine] vid 28.06.1996 r. № 54k/96-VR. Available at: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini> (accessed August 10, 2023).
 8. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia: Zakon Ukrainy XII [Law of Ukraine "Fundamentals of Ukrainian legislation on health care"] vid 19.11.1992 r. № 2801-XII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (accessed August 10, 2023).
 9. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine] vid 16.01.2003 r. No. 436-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (accessed August 10, 2023).
 10. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine] 16.01.2003 r. № 435-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (accessed August 10, 2023).
 11. Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine "About licensing of economic activities"] vid 02.03.2015 r. № 222-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (accessed August 5, 2023).
 12. Litsenziini umovy provadzhennia hospodarskoi diialnosti z medychnoi praktyky [Licensing conditions for carrying out business activities in medical practice], zatverdzeni postanovoiu KМУ vid 02.03.2016 r. № 285. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#Text> (accessed August 5, 2023).
 13. Poriadok akredytatsii zakladu okhorony zdorovia [The procedure for accreditation of a health care institution], zatv. Postanovoiu KМУ vid 15.07.1997 r. № 765. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-97-%D0%BF#Text> (accessed August 5, 2023).
 14. Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naselennia: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine "About state financial guarantees of medical care for the population"] vid 19.10.2017 r. № 2168-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (accessed August 5, 2023).
 15. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed August 8, 2023).
 16. Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv [Handbook of qualification characteristics of employees professions]. Vol. 78 "Okhorona zdorovia", zatv. nakazom MOZ Ukrainy vid 29.03.2002 r. № 117. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#Text> (accessed August 8, 2023).